

форми організації і форми контролю. Преемственність форм і методів навчання, забезпечують формування і розвиток основ професіоналізму, досягалась шляхом послідовної зміни домінуючих методів в формі технологічної ланки професійної підготовки вчителя.

Ключові слова: проектування моделі, професійна підготовка, вчитель технології, професіоналізм, інноваційні технології, форми, методи, система.

Hevko I. V.

SPECIFIC FEATURES OF THE FORMAL MODEL PROJECTION OF THE SYSTEM OF DEVELOPMENT OF THE PRINCIPLES OF AN INFORMATION TECHNOLOGY TEACHER'S PROFESSIONALISM IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION

The results of author's developed comprehensive methodology for the system of the development of the basis of future information technology teachers' professionalism in the process of professional preparation, taking into account the main provisions of the theory of systems and system analysis, are represented in the article.

The peculiarities of a formal model projection of the system of development of the principles of future information technology teachers' professionalism in the process of professional preparation are highlighted.

The information technology teachers' professionalism is considered not only in the content but also in the functional aspects. The forms and methods of traditional technologies of teaching, which solve a wide range of didactic tasks, are described. These are forms of organization and control.

The continuity of the forms and methods of training, which provide the formation and development of the principles of professionalism, was achieved through the consistent change of the dominant methods in the form of a technological chain of professional preparation of a teacher.

The description of the elements of innovational pedagogical technologies which engrain the process of formation and development of the principles of future information technology teachers' professionalism and have significant potential for their development is represented.

Key words: model projection, professional preparation, a information technology teacher, professionalism, innovational technologies, forms, methods, system.

УДК 378.016:811.111'243

Даниленко О. О.*

УРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗІСТАВНОГО АНАЛІЗУ УКРАЇНСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ПРИ ФОРМУВАННІ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІСЛЯ НІМЕЦЬКОЇ

Розглянуто роль зіставного аналізу як засобу прогнозування позитивного та негативного впливів попереднього лінгвістичного досвіду на засвоєння нового граматичного матеріалу при вивченні англійської мови після німецької. Розкрито механізми впливу міжмовних типологічних відповідностей на процес оволодіння другою іноземною мовою на рівні сприйняття нового матеріалу та на рівні продукування мовлення другою іноземною мовою. Здійснено зіставний аналіз граматичних явищ української, німецької та англійської мов на морфологічному рівні на прикладі іменника, прикметника, дієслова. Висвітлено типологічні особливості української, німецької та англійської мов на синтаксичному рівні. Визначено мовні явища, які можуть забезпечити позитивний перенос.

Ключові слова: зіставний аналіз, друга іноземна мова, граматична компетентність, позитивний перенос, граматична відповідність.

Опанування другою іноземною мовою відбувається із залученням студентами попереднього лінгвістичного досвіду, набутого при вивченні рідної мови та першої іноземної мови. Інструментом для прогнозування можливого впливу попередніх знань

*© Даниленко О. О.

на засвоєння нового мовного матеріалу є порівняльне вивчення мовних систем.

Проблематика зіставного аналізу мовних явищ різних мов як важливого компонента процесу навчання другої іноземної мови розглядалася у працях М. Барішнікова, І. Бім, Н. Жовтюк, Ю. Кажан, Б. Лапідуса та ін. А. Анісімова здійснила зіставний аналіз граматичних систем німецької, англійської та української мов з акцентом на особливостях формування граматичної компетентності при вивченні німецької мови після англійської. В. Миськів провела контрастивний аналіз для дослідження негативного впливу контактних мов та проявів граматичної інтерференції у процесі навчання англійської мови після німецької. Однак бракує досліджень, у яких здійснено зіставний аналіз трьох мов для визначення можливостей позитивного переносу у процесі навчання англійської мови після німецької.

Мета статті – здійснити зіставний аналіз граматичних систем української, німецької та англійської мов для уточнення випадків інтерференції і виявлення можливостей позитивного переносу при формуванні англійської граматичної компетентності майбутніх учителів у процесі навчання англійської мови після німецької.

У рамках цієї публікації здійснено зіставний аналіз на прикладі іменника, прикметника та дієслова в українській, німецькій та англійській мовах, а також синтаксичних особливостей порівнюваних мов.

І. Корунець виділяє ізоморфні та аломорфні явища і наголошує на необхідності навчити студентів визначати, відбирати та групувати ізоморфні та аломорфні явища в іноземній та рідній мовах для використання результатів з методичною метою у їхній подальшій професійній діяльності [3, с. 19].

Х. Рінгбом та С. Джарвіс розглядають важливість міжмовних відповідностей у вивченні іноземних мов. Процеси сприйняття та використання міжмовних відповідностей з посиленням на попередній досвід автори розглядають як центральні у процесі переносу [5, с. 106]. Оскільки процес сприйняття мови є суб'єктивним за своєю сутністю, автори виділяють фактичні відповідності (actual similarities) та передбачувані відповідності (assumed similarities). Фактичні відповідності можна проаналізувати з лінгвістичної точки зору, тоді як передбачувані відповідності – це уявлення про мову, що вивчається, які формуються під впливом процесів, що відбуваються у свідомості студента [5, с. 107]. Фактичні та передбачувані відповідності можуть гіпотетично співпадати за умови, що студент точно сприймає об'єктивні відповідності у двох мовах. Проте за звичайних умов опанування іноземною мовою виникає значна відмінність між фактичними та передбачуваними відповідностями. Така невідповідність зумовлюється неспроможністю студента помічати фактичні відповідності, що існують між мовами, помилковим сприйняттям багатьох відповідностей, які студент таки помічає, припущеннями студента, що існують певні відповідності, яких насправді немає і з якими відповідно студенти не стикалися попередньо. Сприйняття відповідностей студентом залежить від рівня володіння мовою і змінюється, коли цей рівень володіння мовою підвищується [5, с. 107].

Х. Рінгбом та С. Джарвіс підкреслюють також роль передбачуваних відповідностей у процесі опанування новою мовою і вказують на їх прямиий вплив на вивчення мови та її практичне застосування. При цьому автори наголошують, що ці відповідності по-різному спрацьовують на рівні сприйняття та на рівні продукування. Сприймаючи мову, студенти зазвичай розпізнають формальні відповідності. Відтворюючи нову мову, вони кодують свої ідеї у структури, що будуються на базі попереднього досвіду, на основі відповідностей, які, як вони припускають, існують між мовами. Щодо вивчення третьої і більше мов, автори вбачають, що передбачувані відповідності між першою або рідною мовою та наступною вивчуваною іноземною мовою вбачаються студентом на семантичному та прагматичному рівнях, але формально однаковими сприймаються наступна іноземна мова і типологічно найближча з попередніх засвоєних мов [5, с. 107-108].

Німецька та англійська мови є типологічно близькими мовами, на відміну від української мови. Тому з вищесказаного можемо зробити висновок, що, вивчаючи англійську після німецької, особливо на початковому етапі, студенти намагатимуться проводити паралелі між попередньо засвоєною німецькою мовою та англійською мовою.

Х. Рінгбом та С. Джарвіс поділяють міжмовні відношення, що виникають при взаємодії контактних мов, на відповідність (*similarity*), протиставлення (*contrast*) та нульове відношення (*zero relation*) [5, с. 109]. Відношення, коли мовна одиниця мови, що вивчається, сприймається як формально або функціонально однакова за формою з одиницею в попередньо засвоєній мові, Х. Рінгбом та С. Джарвіс називають відношеннями відповідності. Під протиставленням дослідники вбачають відношення між структурами у мові, що вивчається, та у попередньо засвоєній мові як такі, що в своїй основі мають відповідність, але у процесі їх сприйняття студент помічає важливі відмінності у цих структурах [там само, с. 109]. Для нульових відношень характерний такий високий рівень абстракції, що для студента, особливо на початковому рівні вивчення мови, – нове явище або має дуже малу схожість, або не має взагалі ніякого стосунку до попереднього лінгвістичного досвіду студента [там само, с. 110].

Використання зіставного аналізу граматичних систем української, німецької та англійської мов має на меті визначити системні відповідності, які сприятимуть кращому засвоєнню нового матеріалу та покажуть вагомі відмінності, опанування якими сприятиме коректному сприйманню та продукуванню мовлення англійською.

Для встановлення відповідностей у граматичних системах української, німецької та англійської мов ми керуватимемося працею з порівняльної типології колективу авторів на чолі з А. Левицьким [4]. За граматичною будовою англійська мова належить до аналітичного типу, оскільки «граматичне значення виражається зовнішніми стосовного певного слова засобами» [там само, с. 144]. Українська мова належить до синтетичного або флективного типу, для якого характерна «зміна граматичного значення в межах самого слова» [там само]. Німецька мова належить до флективних мов, хоча в морфології німецької мови поєднуються синтетичний та аналітичний способи вираження граматичного значення, наявність складних форм слів пов'язує її з мовами аналітичної будови. Проте значна питома вага розвинутої флексії у німецькій мові, а також поєднання слів у реченні шляхом узгодження та керування, як у мовах синтетичної будови, роблять її відмінною від аналітичних мов [там само, с. 144-145].

Порівнювані мови належать до індоєвропейської сім'ї, що дозволяє проводити зіставлення на рівні типологічних універсалій. До таких універсалій у морфології належать частини мови. Вони мають однаковий лінгвістичний статус та виконують однакові функції, але відрізняються за кількістю та характерними їм ознаками. А. Левицький виділяє лексико-граматичні класи слів, що складають морфологічну будову кожної мови, а саме: іменник, прикметник, дієслово, прислівник, числівник, займенник, сполучник, прийменник, частку та модальне слово [там само, с. 145-146].

В українській, німецькій та англійській мовах розрізняють повнозначні та службові частини мови. До спільних повнозначних частин мови належать: іменник, прикметник, дієслово, числівник, займенник, прислівник, слова категорії стану. До службових частин мови відносять: прийменник, сполучник, частку, модальні слова, вигук [там само, с. 149].

Розбіжність спостерігається щодо службових частин мови, оскільки для німецької та англійської мов властивий артикль, якого нема в українській мові [3, с. 196; 4, с. 149].

Виділені частини мови у свою чергу порівнюються за притаманними їм граматичними категоріями, оскільки у порівнюваних мовах вони відрізняються засобами їх вираження та синтаксичними функціями [4, с. 149].

Іменник у порівнюваних мовах передає значення субстантивності. Реалізація цього значення відбувається через парадигматичні класи іменників, а саме загальні та власні назви. У всіх порівнюваних мовах загальні назви включають а) іменники, що виражають конкретні поняття (укр. книга, будинок, англ. a book, a house, нім. das Buch, das Haus);

б) абстрактні поняття (укр. дружба, кохання, англ. independence, freedom, нім. das Sein, der Verlauf); в) збірні іменники (укр. молодь, студентство, англ. team, audience, нім. die Studentenschaft, die Regierung); назви речовин (укр. цукор, сіль, англ. sand, copper, нім. Der Wein, der Sauerstoff) [3, с. 196; 4, с. 153]. Аналогічно у всіх порівнюваних мовах власні назви поділяються на імена, прізвиська, прізвища, географічні назви, назви компаній, фірм, театрів, журналів і т. ін. [3, с. 197; 4, с. 153].

Категорія числа виявляється в поділі іменників на злічувані та незлічувані у трьох контактних мовах. Ізоморфізм простежується в тому, що множина іменника переважно утворюється за допомогою додавання флексій. Притаманним для англійської мови є те, що певні іменники можуть складати спосіб творення множини за допомогою чергування голосних (mouse – mice, goose – geese, man – men, woman – women) та існують архаїчні форми утворення множини (ox – oxen, child – children) [3, с. 201; 4, с. 155]. І в англійській, і в німецькій мовах є запозичені слова з іншомовною флексією на позначення множини (англ. phenomenon – phenomena, datum – data, нім. das Tempus – die Tempora, das Genus – die Genera). Та в усіх порівнюваних мовах існують форми утворення множини без флексії, проте в українській мові це запозичені слова (укр. колібри, тюль; англ. swine, trout, fish, deer, sheep; нім. der Enkel – die Enkel) [4, с. 155].

У німецькій мові іменники, що позначають сукупність осіб, вживаються лише в однині. Тоді як для англійської мови характерне вживання ряду збірних іменників і в однині, і в множині. Це іменники, що можуть означати групу людей як цілу сукупність, так і групу окремих осіб (team, crew, family, group тощо). У значенні цілої сукупності вони узгоджують з дієсловом в однині (A soccer team has eleven players), а в значенні окремих осіб – у множині (The team were at their best) [4, с. 156].

У трьох контактних мовах є іменники, що передають лише форму однини (Singularia Tantum) та іменники, що вживають лише у формі множини (Pluralia Tantum). Проте слід наголосити, що не завжди можна провести пряму кореляцію іменників групи Singularia Tantum або Pluralia Tantum з відповідними іменниками у порівнюваних мовах. Наприклад, українським Pluralia Tantum (гроші, шахи) у англійській та німецькій відповідають Singularia Tantum (money, chess, das Geld, das Schach) [4, с. 157-158]. Або навпаки – англійській Singularia Tantum відповідає німецька форма множини:

Fruit is cheap in summer. – Im Sommer sind die Früchte billig [1, с. 38].

Оскільки певні англійські форми Pluralia Tantum у німецькій мові мають відповідники у формі Singularia Tantum, виникають помилки у вживанні:

Can you lend me a scissor?

The police is looking for him. [6, с. 46].

Категорія відмінка в українській мові представлена сімома відмінками (називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний). У німецькій мові виділяють чотири відмінки (der Nominativ, der Genitiv, Der Dativ, der Akkusativ). В англійській мові виділяють два відмінки: the Common Case, the Possessive Case [4, с. 158].

В англійській мові родовий відмінок позначається морфемою 's та вживається у функції означення перед іменником (father's car) і як самостійна лексична одиниця у функції обставини місця (at granny's) [там само, с. 159]. У німецькій мові іменник у родовому відмінку перебуває у постсубстантивній позиції, що викликає труднощі в утворенні родового відмінку в англійській мові.

Der Hut des Bruders – brother's hat.

Die Sonaten Mozarts – Mozart's sonatas [там само, с. 159].

У німецькій мові родовий відмінок власних імен має конструкцію, схожу з англійською, хоча апостроф вживається лише якщо іменник закінчується буквами –s, –ß, –x, –z, –tz: Annas Buch, Fritz' Bruder, Hans' Mutter A. Seghers' Werke [2, с. 31]. Припускаємо, що вживання закінчення –s, характерного для сильної відміни іменників у родовому відмінку в німецькій мові, зумовлює опускання студентами апострофа, необхідного для утворення родового відмінку в англійській мові.

В англійській мові форму родового відмінка утворюють іменники, що позначають живих істот, час, простір [4, с. 160].

Ще один приклад інтерференції – уникання студентами конструкції з -'s, а вживання прийменникової конструкції з of, що є аналогом німецького von.

I went skiing with the husband of my sister [6, с. 46].

Категорія роду в порівнюваних мовах характеризується наявністю низки відмінностей. В українській мові значенням слова, морфологічна будова та синтаксичні форми узгодження є засобами вираження роду іменників. У німецькій мові виразником категорії роду простих іменників є артикль, закінчення займенників або прикметників, що означають певний іменник. Морфологічна будова слова як засіб вираження граматичного роду в німецькій мові характерна для похідних іменників [4, с. 164-165].

В англійській мові категорія роду відсутня, але значення, які передає ця категорія, простежуються у таких засобах: 1) лексичні, за допомогою суфікса -ess для позначення жіночого роду (actor-actress, tiger-tigress, lion-lioness); 2) використання окремих слів, що позначають осіб чоловічого та жіночого роду (boy - girl, gentleman - lady, cock - hen); 3) словоскладання – переважно для номінації тварин (he-goat, she-goat, bull elephant, tomcat); 4) словосполучення: peasant woman, woman doctor, a man (woman) of letters; 5) традиційним віднесенням до роду – наприклад, певні небесні тіла earth, moon або жіночі професії nursemaid, laundress належать до жіночого роду, а відповідно sun, marshal, footballer належать до чоловічого роду [там само, с. 165-166].

Лексично значення роду передається за допомогою відповідних особових займенників третьої особи однини he, she, it, їх присвійних форм і в складних зворотних займенниках. Оскільки в англійській мові немає формальних ознак роду та відсутня система узгодження іменників, рід є лексичною категорією [там само, с. 166]. Усі іменники, що передають значення неістот, належать до середнього роду, а рід істот визначається за родовою приналежністю [1, с. 37].

Категорія означеності та неозначеності в українській мові існує на рівні глибинних структур і передається займенниками **той, цей**, числівником **один**, а також порядком слів. В англійській та німецькій мовах ця категорія представлена ще й зокрема артиклями. Означений артикль містить семи унікальності, індивідуалізації, вказівки, узагальнення, а неозначений – класифікаційності та одиничності [4, с. 168].

В англійській мові, на відміну від німецької, артикль незмінний (одноморфний) і не виражає рід і відмінок іменника. Він визначає іменник як частину мови [там само, с. 168].

Прикметник у порівнюваних мовах характеризується поділом на якісні та відносні прикметники. В англійській мові дуже вагома синтаксична роль прикметника, оскільки він може виступати єдиною ознакою, що вирізняє його як частину мови. Щодо синтаксичних функцій прикметника в порівнюваних мовах простежується ізоморфізм у виконанні атрибутивної та предикативної функцій. В атрибутивній функції прикметники в порівнюваних мовах зазвичай займають позицію перед іменником, модифікуються прислівниками, що відіграють підсилювальну роль, можуть мати додатки, що їх супроводжують. Для німецької та англійської мов є характерним вживання прийменників після прикметників [там само, с. 174-176].

Прикметники в українській та німецькій мовах мають граматичні категорії ступеня якості, роду, числа та відмінка. В англійській мові прикметники не мають категорій числа, відмінка та роду [там само, с. 176].

Якісні прикметники утворюють ступені порівняння. Форми ступенів порівняння утворюються синтетично або аналітично. Компаратив в англійській мові утворюється за допомогою флексії -er, суперлатив – -est. У німецькій мові компаратив утворюється лише за допомогою флексій і не має аналітичних форм [там само].

Дієслово в українській мові має граматичні категорії особи, числа, часу, способу, стану, виду та роду. В англійській мові дієслову притаманні категорії особи та числа,

але в їх залишкових формах, категорії часу, способу, стану, а категорія виду не становить граматичної категорії, а представлена явищами видового характеру. Категорія ж роду відсутня в англійській мові. Для німецьких дієслів характерні категорії особи, числа, часу, способу, стану, а категорії роду та виду відсутні [4, с. 181]. У рамках нашого дослідження проаналізуємо категорії часу, стану та видові характеристики.

Основою для переносу при засвоєнні дієслова в англійській мові є те, що з точки зору семантики в порівнюваних мовах дієслова передають значення, що охоплюють фізичні дії, стани, становлення предмета, ставлення індивіда до предмета. Усі дієслова в порівнюваних мовах можна поділити на повнозначні, службові та модальні. Модальні дієслова мають обмежену парадигму. Службові дієслова виявляються як дієслова-зв'язки укр. бути, англ. to be, to grow, to turn, нім. sein, werden, bleiben [там само, с. 181-182].

У всіх трьох мовах дієслово утворює систему з двома рядами особових і неособових форм. До особових форм належать форми теперішнього, минулого та майбутнього часів. Неособові форми дієслова мають особливі функції і на відміну від особових форм поєднують деякі риси дієслова з рисами таких частин мови, як іменник, прикметник і прислівник. До цих форм відносимо інфінітив, герундій, дієприкметник і дієприслівник. В українській мові є інфінітив, дієприкметник і дієприслівник. У німецькій мові є інфінітив і дієприкметник. Для англійської мови притаманні інфінітив, герундій та дієприкметник [там само, с. 183-184]. Тобто спільною для всіх трьох мов є наявність інфінітива та дієприкметника. Поняття герундія відсутнє в українській та німецькій мовах, тому для студентів, які вивчають англійську мову після німецької, це явище становитиме так зване нульове відношення, що відповідно спричинить труднощі для засвоєння.

Поділ дієслів в англійській мові на правильні і неправильні сприймається студентами, які вивчали німецьку мову, як явище, що збігається з відповідним поділом на слабкі та сильні дієслова в німецькій мові. Перенос відбувається на рівні усвідомлення особливостей утворення основних форм дієслова.

Приклад утворення основних форм слабких дієслів у німецькій мові та правильних у англійській:

Infinitive	<i>arbeiten</i>	<i>to work</i>
Past Tense	<i>arbeitete</i>	<i>worked</i>
Past Participle	<i>gearbeitet</i>	<i>worked</i>

Приклад утворення основних форм сильних дієслів у німецькій мові та неправильних у англійській:

Infinitive	<i>trinken / lesen / kommen</i>	<i>to drink / to read / to come</i>
Past Tense	<i>trank / las / kam</i>	<i>drank / read / came</i>
Past Participle	<i>getrunken / gelesen / gekommen</i>	<i>drunk / read / come</i>

Категорія виду в українській мові представлена доконаним і недоконаним видом. Доконаний вид позначає дію, що досягла внутрішньої межі й передає значення результату (побудував, проїхав, викрикнув), а форми недоконаного виду не вказують на досягнення межі (будував, їхав, кричав). В англійській мові, як вважають, категорія виду підпорядкована категорії часу і трактується як категорія, що передає спосіб, характер перебігу дії в часі. Відповідно в англійській мові виділяють загальний (common) та тривалий (continuous) види [4, с. 184-185]. У праці І. В. Корунця ще виокремлено перфектний або доконаний (perfect) вид [3, с. 240].

Для студентів, які вивчають англійську після німецької мови, особливої уваги потребуватиме явище тривалого (continuous) виду, оскільки він утворюється аналітичним способом (to be+V_{ing}: *is working, are playing*) та його відповідника немає і в українській мові. Значення тривалого виду – це вираження конкретної процесуальної дії, перебіг якої відбувається в певний момент часу. В українській мові це значення можна передати перехідними дієсловами з суфіксами -сь, -ся і фразою з відповідним

прислівником: «Вона *зараз тренується*; Дорога *ще тоді будувалась*». Також слід зазначити, що в англійській мові є дієслова, які не передають семантично поняття тривалості і тому не мають форм тривалого виду, як наприклад *belong, seem, know, own, contain, hear*. Є група дієслів, які виступають у формі тривалого виду лише за умови зміни лексичного значення: *see, smell, taste, think* [4, с. 185-186].

Мовне відображення об'єктивного часу, передавання інформації про часову локалізацію дії, події чи стану виражається у граматичній категорії часу. Підставою для переносу у плані сприйняття категорії часу є те, що у всіх трьох порівнюваних мовах виділяють часові форми, що позначають приналежність дії до теперішнього, минулого або майбутнього. В англійській мові ще окрім абсолютних часів виділяють відносний час Future in the Past [там само, с. 188].

В українській мові часові форми утворюються переважно синтетично, але існує й аналітична форма майбутнього часу недоконаного виду, що утворюється за допомогою форм дієслова *бути* та інфінітивної форми основного дієслова. При опануванні особливостей утворення часових форм перенос переважно буде з німецької мови, оскільки в цих мовах переважає аналітичний спосіб утворення часових форм за допомогою допоміжних дієслів.

Зіставлення часових форм дійсного способу активного стану німецької мови з часовими формами англійської мови відповідно до того, як їх сприймає студент, який попередньо вивчав німецьку мову (табл. 1), показує, що Present Perfect сприймається як часова форма, що передає значення минулого (Past) [7, с. 53].

Таблиця 1

Зіставлення часових форм дійсного способу активного стану німецької та англійської мов

Present		
<i>Ich studiere</i>	<i>I study</i> <i>I am studying</i>	present
Past		
<i>Ich studierte</i>	<i>I studied</i> <i>I was studying</i>	Simple past / imperfect
<i>Ich habe studiert</i>	<i>I have studied</i>	Present perfect
<i>Ich hatte studiert</i>	<i>I had studied</i>	Past perfect
Future		
<i>Ich werde studieren</i>	<i>I will study</i>	future
<i>Ich werde studiert haben</i>	<i>I will have studied</i>	Future perfect

Отже, для німецької мови характерна менша кількість часових форм. Тому для часових форм типу Present Continuous, Past Continuous, Future Continuous, Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous, Future Perfect Continuous у студентів не буде лінгвістичного досвіду для встановлення відповідностей. Також інтерференція виникатиме у групі Present Perfect через асоціацію з минулим.

Граматична категорія стану представлена опозицією «активний – пасивний стан». Утворюється пасивний стан від перехідних дієслів у всіх порівнюваних мовах. Перенос реалізується на рівні сприйняття форм утворення пасивного стану за допомогою допоміжного дієслова *to be* в англійській мові та *werden* в німецькій у відповідній часовій формі та дієприслівника минулого часу смислового дієслова. Ще відповідність спостерігається у вираженні виконавця дії пасивного речення додатком з прийменником *by* в англійській мові та *von* в німецькій. Проте розбіжності в кількості часових форм, що вживаються в пасивному стані у порівнюваних мовах, та випадки розбіжностей у значеннях перехідності та неперехідності дієслів спричиняють інтерференцію мов і значні труднощі в опануванні студентами пасивного стану [1, с. 42-43].

Ізоморфізм простежується в тому, що в порівнюваних мовах форми теперішнього

часу використовуються для вираження минулої і майбутньої дії.

На рівні синтаксису перенос можливий завдяки відповідностям щодо поєднання слів у словосполучення, речення, понадфразову єдність або текст.

У всіх порівнюваних мовах спостерігається ізоморфізм за типом зв'язку у словосполученнях. Виділяють сурядний тип зв'язку з поєднанням двох та більше компонентів і підрядний тип зв'язку. Словосполучення з підрядним типом зв'язку поділяються на атрибутивні, об'єктні, обставинні, предикативні, а слова в них поєднуються способом узгодження, керування та прилягання [4, с. 249-250].

Прикладами сурядних словосполучень у порівнюваних мовах є такі:

- українська мова: *батько і мати; вона придбала книги, журнали і газети;*
- німецька мова: *Vater und Mutter; sie braucht Milch, Kakao, Zucker;*
- англійська мова: *father and mother; there is a sofa, three chairs and a coffee-table.*

Приклади словосполучень з підрядним типом зв'язку також ілюструють відповідності, що сприяють позитивному переносу:

- українська мова: *красива дівчина, дивитися фільм, читати повільно, став вільний;*
- німецька мова: *schönes Mädchen, einen Film zu sehen, langsam lesen, wurde frei;*
- англійська мова: *a beautiful girl, watch a movie; read slowly, got free.*

Речення у всіх порівнюваних мовах виконує однакові функції, а також співпадають синтаксичні категорії, що виражають однаковий зміст. Так, за метою висловлювання речення в порівнюваних мовах можна класифікувати як: 1) розповідні, які стверджують або заперечують наявність якоїсь ознаки у предмета повідомлення; 2) спонукальні, що спонукають співрозмовника до виконання певної дії; 3) питальні, які ще підрозділяються на загальні питання, спеціальні та альтернативні питання. Диференціація типів речення в порівнюваних мовах відбувається як за допомогою просодії, так і структурно за допомогою порядку слів [там само, с. 261].

Перенос щодо структури речення можливий завдяки наявності в усіх порівнюваних мовах головних і другорядних членів речення. Відповідно до наявності одного чи двох головних членів речення існує поділ на односкладні та двоскладні речення. В українській, німецькій та англійській мовах найбільш поширеним типом речень є двоскладні, обов'язковими компонентами яких є підмет і присудок. Речення, у яких присудок виражений дієсловом в особовій формі, називають дієслівними. Для порівнюваних мов характерним є розташування присудка в середині стверджувального речення після підмета. Однак слід ураховувати, що відмінність від української мови полягає в тому, що для англійського двоскладного речення типологічною ознакою є фіксований порядок членів речення, так як і в німецькій мові, де закріплене місце присудка [там само, с. 262].

Наведемо приклад англійського та німецького речення: *Dannie wrote a letter to his friend. Thomas schrieb einen Brief an seinen Freund.* Зміна порядку підмета та присудка у цих реченнях призведе до викривлення змісту. Натомість в українській мові спостерігається нефіксований порядок як головних, так і другорядних членів речення: *Я написав листа своєму другові. Написав я листа своєму другові. Листа я написав своєму другові.* Саме українська мова стає джерелом негативного переносу, коли студенти порушують фіксований порядок головних членів речення у англійській мові.

Перенос також можливий і в плані структури речень, присудок яких складається з дієслова-зв'язки та іменної частини. Найпоширенішими дієсловами-зв'язками є *бути, sein* та *to be* в українській, німецькій та англійській мовах відповідно [там само, с. 263].

Наприклад:

- українська мова: *Пан Мерфі є чудовою людиною.*
- німецька мова: *Herr Murphy ist ein guter Mensch.*
- англійська мова: *Mr Murphy is a nice man.*

Оскільки в українській мові можливо опускає дієслово-зв'язку, спостерігаємо інтерференцію в тих випадках, коли студенти не вживають дієслово-зв'язку, яке є обов'язковим в англійській мові.

- українська мова: *Погода холодна. Мій брат - лікар.*
- англійська мова: *The weather is cold. My brother is a doctor.*

Здійснивши зіставний аналіз окремих граматичних явищ української, німецької та англійської мов, можемо зробити висновок, що при вивченні іменника зони для позитивного переносу з німецької мови існують у категоріях числа, відмінка, означеності та неозначеності, яка пов'язана з функціонуванням артикля. Проте наявні відмінності у вираженні цих категорій спричиняють інтерференцію, яка виявляється в помилковому вживанні однини та множини, неправильному конструюванні родового відмінка. Перенос також реалізується під час опанування ступенів порівняння прикметника, проте відсутність у німецькій аналітичних форм утворення вищого ступеня порівняння створює труднощі для студентів при утворенні відповідних форм у англійській мові. При вивченні дієслова перенос можливий для певних часових форм, проте різниця у їх кількості, яка спричинена видовими характеристиками, притаманними для англійської мови, та відмінностями у граматичній категорії стану спричиняє інтерференцію.

Перенос на синтаксичному рівні можливий для розуміння структури речень та їх видів. Проте вплив рідної мови спричиняє інтерференцію навіть у відтворенні тих структур, що мають відповідники у німецькій мові.

Зосередження на відповідностях у граматичних системах порівнюваних мов дозволить студентам покращити сприйняття та розуміння другої іноземної мови, а також помічати відмінності між мовами, які важливі для уникнення спрощеного уявлення про перенос, а особливо у тих випадках, де такі відповідності не існують.

Подальшого дослідження потребує питання формування продуктивної граматичної компетентності майбутніх учителів у процесі самостійної роботи при вивченні англійської мови після німецької.

Література:

1. Анісімова А. О. Формування граматичних навичок говоріння німецькою мовою після англійської у майбутніх перекладачів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Анісімова Аліна Олександрівна. – К., 2010. – 443 с.
2. Євгененко Д. А. Практична граматики німецької мови. Комунікативні вправи і завдання для студ. та учнів старших класів : навчальний посібник для студ. 1-3 курсів фак-тів іноземних мов / Євгененко Д. А., Білоус О. М., Гуменюк О. О., Зеленко Т. Д. та ін. – 2-е вид., виправлене та доп. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. – 400 с.
3. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навчальний посібник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 464 с.
4. Левицкий А. Е. Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков : учебное пособие / А. Е. Левицкий, Н. Д. Борисенко, А. А. Борисова, А. А. Иванов, Л. Л. Славова. – К. : Освіта України, 2009. – 360 с.
5. Ringbom, H. and Jarvis, S. The Importance of Cross-Linguistic Similarity / H. Ringbom, and S. Jarvis // Foreign Language Learning, in The Handbook of Language Teaching (eds M. H. Long and C. J. Doughty). – Oxford : Wiley-Blackwell, 2009. – Pp. 106-118.
6. Swan M. Learner English: A teacher's guide to interference and other problems / [edited by] Michael Swan and Bernard Smith. – 2nd ed. – Cambridge, Cambridge University Press, 2001. – 362 p.
7. Zorach, C. English Grammar for Students of German: The Study Guide for Those Learning / German Cecile Zorach, Charlotte Melin, Elizabeth A. Kautz. - The Olivia and Hill Press, 2009. – 178 p.

Даниленко О. О.

УЧЕТ РЕЗУЛЬТАТОВ СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА УКРАИНСКОГО, НЕМЕЦКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ГРАММАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ПОСЛЕ НЕМЕЦКОГО

Рассмотрена роль сопоставительного анализа как средства прогнозирования положительного и отрицательного влияния предыдущего лингвистического опыта на усвоение

нового грамmaticеского материала при изучении английского языка после немецкого. Раскрыты механизмы влияния межъязыковых типологических сходств на процесс овладения вторым иностранным языком на уровне восприятия нового материала и на уровне продуцирования речи вторым иностранным языком. Осуществлен сопоставительный анализ грамmaticеских явлений украинского, немецкого и английского языков на морфологическом уровне на примере существительного, прилагательного, глагола. Освещены типологические особенности украинского, немецкого и английского языков на синтаксическом уровне. Определены языковые явления, которые могут обеспечить положительный перенос.

Ключевые слова: сопоставимый анализ, второй иностранный язык, грамmaticеская компетентность, положительный перенос, грамmaticеское соответствие.

Danylenko O. O.

CONSIDERATION OF THE COMPARATIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN, GERMAN AND ENGLISH LANGUAGES IN FORMING STUDENTS' GRAMMAR COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH AFTER GERMAN

The article deals with the problem of comparative analysis of the Ukrainian, German and English languages as a means of establishing grammatical similarities that facilitate the process of learning English after German and grammatical differences that may have negative effect on learning English after German. The role of contrastive typology in the process of teaching foreign languages has been determined. The concern of our investigation is the importance of cross-linguistic similarities in teaching a second foreign language. The types of cross-linguistic similarities have been considered. The mechanisms that have positive or negative effect on mastering the second foreign language at the level of perception and comprehension of the target language and on the level of production have been revealed. The comparative analysis of grammatical phenomena of the Ukrainian, German and English languages have been carried out at the morphological and syntactical levels. The typological characteristics of the noun, adjective and verb in the contrasted languages have been provided. The typological features of the Ukrainian, German and English languages at the syntactic level have been highlighted. Our survey has put forward for consideration the necessity to take into account typological closeness of English and German and the results of the contrastive analysis have shown the language phenomena that can provide positive transfer. The students' awareness of similar and different aspects peculiar to morphology and syntax of English and German should increase the effectiveness of the process of learning and teaching English.

Key words: comparative analysis, second foreign language, grammar competence, positive transfer, grammatical similarity.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378.147:512.161

Ерсьозоглу Р.*

НАВЧАННЯ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ДОЛУЧЕННЯ ЇХ ДО ТУРЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ

На прикладі навчання турецької мови студентів представлено особливості й потенціал вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах України в ракурсі полікультурної освіти майбутніх випускників університетів. Наголошується на необхідності долучення майбутніх фахівців-тюркологів, майбутніх педагогів інших спеціальностей до турецьких традицій і обрядів, ознайомлення з історією країни, її культурою шляхом залучення їх до організації позааудиторної діяльності. Вибудована таким чином організація навчально-виховного процесу сприяє поглибленню взаєморозуміння і взаємозбагаченню представників української та турецької культур.

Ключові слова: турецька мова, студенти, університет, турецькі традиції, полікультурна освіта.

*© Ерсьозоглу Р.